בסייעתא דשמיא!

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת לך לך"

****

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 8455798 - 054 - ניתן לקבל את העלון במייל.

ואגדלה שמך (יב, ב)

זהו שאומרים אלוקי יעקב (רש"י). וצריכים להבין מהו הקשר בין הדברים? אלא מסביר **הגה"ק רבי יהודה אסאד זי"ע** דנראה לפרש על פי מה דאיתא במפורשים, דמספר האותיות בשמות האבות "אברהם יצחק יעקב", הם ביחד 13 כמנין "אחד", וכן שמות האמהות "שרה רבקה רחל לאה" הם ביחד 13 כמנין "אחד", והאבות והאמהות עולים ביחד 26, כמספר שם הוי"ה שהוא בגימטריא 26.

והנה "יעקב" הוא 4 אותיות, ואם במקום יעקב יאמר "ישראל", וישראל הוא 5 אותיות אז שמות האבות ביחד יהיה 14 אותיות, ואז היה צריך לקרוא לאברהם אברם שיוכל המספר לעמוד ב26 כנ"ל, אבל כיון שקוראים "אברהם" כחז"ל (ברכות יג. ע"א) "הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר 'והיה שמך אברהם'" – על כן צריכים לומר "יעקב" ולא "ישראל", כדי שיהיה מספר השם 26 בדיוק.

וזה הוא הכוונה של רש"י "ואגדלה שמך" דייקא, שיהיה שמך אברהם ולא אברם, זהו בשביל "שאומרים אלוקי יעקב" דייקא, ולא אלוקי ישראל.

וזהו גם מה שאנו אומרים בתהילים (קכד, א) "לולא ה' שהיה לנו" – לולא ה"הא" של אברהם – יאמר נא ישראל – היינו יכולים לומר "אלוקי ישראל"...

וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט, ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן (יב, ד)

שאל **הגאון רבי זלמן סורוצקין זי"ע בספרו "אזניים לתורה"** – מדוע מספרת לנו כאן התורה בן כמה היה אברם?

אלא ידוע ההבדל הלשוני בין "אתו" לבין "עמו", שכאשר התורה כותבת לשון "עמו" פירוש הדבר עמו באותו הדרך ולאותה המטרה (וכמו שפירש רש"י בפרשת בלק על הפסוק "עם שרי מואב", לבו כלבם שווה), ואילו לשון "אתו" פירושה איתו באותה הדרך אבל לא באותה המטרה.

ואם כן כאן – המשיך בעל האזניים לתורה – כאשר התורה כותבת: "וילך אתו לוט" אנו לומדים מכך שלוט הלך עם אברהם באותה הדרך אבל לא באותה המטרה. ומה א"כ הייתה מטרת הליכתו של לוט? אלא, כל מחשבותיו של לוט היו נתונות לכספו וזהבו של אברהם, שהרי אברהם יירש את כלן ארץ כנען – חשב לוט לעצמו – ומאחר שאברהם כבר בן שבעים וחמש שנים ואין לו ילדים אהיה אני היורש.

משום כך מציינת התורה את גילו של אברהם, ללמדנו מה היה בלבו של לוט...

ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי (יד, יג)

דבר מעניין מובא במדרש רבה (בראשית, פרשה מ"ב פסקה ח'): "ריש לקיש בשם בר קפרא אומר, **הוא עוג הוא פליט, ולמה נקרא שמו עוג, שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות**". פירוש, מצות עוגות היא אפיית מצות לפסח, ולכן נקרא עוג, על שם עוגות מצות.

והיקשה **הגה"ק בעל "שפתי צדיק" זי"ע** וכי מה ראו לקוראו בשל סיבה זו? מה הקשר בין העובדה שמצא את אברהם יושב ועוסק באפיית מצות לקריאת שמו על כך? ומתרץ, שכאשר ראה עוג את פעולת הצדיק שעשה את המצוה בהתלהבות, הוא הושפע מכך לטובה, והשפעה זו עשתה בו חריטה בנפש, עד כדי כך שהרושם העז נשאר גם לאחר מכן והפך לעצם מעצמיו, ולכן קראתהו התורה בשם זה.

והוא–הוא תפקידו של כל יהודי בימינו, לחרוט רושם בנפש כל רואיו ומכריו. וראה ראינו יהודים רבים שנתקרבו לתורה ומצוות רק בזכות פעולה שראו אצל יהודי ירא שמים, וזה גרם למהפכה אמיתית בקרבם...

ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' א–ל עליון קנה שמים וארץ אם מחוט ועד שרוך נעל וגו' (יד, כב–כג)

בספר "כוסי רויה" מובא את דברי **הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע** בספר **"כתב וחותם"** ששאל על הדין של קשירת הנעליים, שכתוב כי יש לקשור את נעל שמאל תחילה ואח"כ את של ימין, לפי שאת התפילין של יד קושרים על יד שמאל.

והדבר תמוה, והלא כל אדם קושר קשירות רבות בכל מיני הזדמנויות, ולא מצינו בשום מקום שבקשירות אחרות – למשל בקשירת האבנט, שצריך להקפיד על צד שמאל או בכל הזדמנות אחרת, ומה הקשר בין קשירת הנעליים למצוות תפילין?

וענה על כך הגרעק"א: הגמרא בחולין (פ"ט ע"ב) אומרת שבזכות שאמר אברהם "אם מחוט", זכו בניו אחריו לקבל את מצוות חוט הציצית, ובשכר שאמר "ועד שרוך נעל" זכו לקבל את מצוות תפילין. והרי לנו הקשר הברור שבין מצוות תפילין לקשירת שרוכי הנעליים, ולכן דוקא בקשירת הנעליים יש להקפיד על נעל שמאל תחילה להזכיר את מצוות התפילין.

אמנם יש לציין, **שבשו"ע הרב (בעל התניא)** פסק, שקשירה בשמאל נכונה לכל הקשירות וזה לשונו: "וכן כשלובש חלוקו ושאר מלבושיו ילבוש יד ימין תחילה וכן במכנסיים ואנפלאות (גרביים) רגל ימין תחילה **ואם יש בהם קשירה יקשור של שמאל תחלה**".

אכן, **ה"משנה ברורה"** מביא **מארצות החיים** (המלבי"ם) שדייק **מהלבוש** שדין קשירה בשמאל הוא רק בנעליים.

גם יש לדון האם אשה חייבת לשרוך נעל שמאל תחילה מפני שאינה חייבת בתפילין. וראיתי שפסק **ה"רבבות אפרים"** (רבי אפרים גרינבלאט מארה"ב, תלמידו של הגר"מ פיינשטיין זי"ע) שנשים חייבות כמו האיש.

•

בהקשר לקפידא של דין זה, מובא שם סיפור אמיתי – המראה לנו עד כמה כל הנהגה או הלכה יש בהם חשיבות ואפילו קשירת הנעליים תחילה של רגל שמאל:

עלם צעיר אחד שגדל במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות, עזר להוריו במשלוח 'שנה טובה' וכרטיסי ברכה. בין המקומות שאליו הוא בא יחד עם אמו, היה ביתו של אחד הקרובים שלהם שהוא היחיד שהנו חרדי ושומר תורה ומצוות כדת וכדין.

הסתקרן העלם לראות את קרוביו החרדים וכשהזדמן פעם לעירם, שבת אצלם בשבת. הוא מאד התפעל מהאווירה שבביתם, ובמוצאי השבת שאל הקרוב החרדי אם הוא מוכן לקבל על עצמו איזה דבר פעוט בשמירת המצוות מכאן והלאה. הבחור הסכים, אך כל הצעה של הקרוב היתה קשה מידי בעבורו. "תפילין זה קשה מידי" – הפטיר הנער – "ושבת על אחת כמה וכמה"...

משום מה עלה בדעת הקרוב ההלכה הזאת הפשוטה להקדים בקשירת הנעליים את נעל שמאל לימין. צחק הבחור ואמר: "הרי אין דבר קל מכך"! ואמנם קיבל על עצמו והקפיד על כך מאד אף שלא קיים שום דבר אחר.

ויהי היום והבחור התגייס לצבא והוא נשלח ללבנון. בוקר אחד נקראו ששה חיילים למשימה דחופה ובגלל החיפזון שכח לקשור את שמאל תחילה. כאשר הגיע לקומנדקר, נזכר בדבר וביקש ממפקדו לשוב לחדר באמתלה ששכח איזו תרופה ורצה להתיר את נעליו ולקשרם כהלכה.

בינתיים קיבל הקציו קריאה דחופה לצאת מיד והוא לקח חייל אחר ושלח להודיע לחייל שלנו על ההחלפה. הקומנדקר הלז עלה ל"ע על מוקש וכל החיילים נהרגו...

כאשר נודע הדבר לחייל, חש זעזוע עמוק וראה בדבר יד ה', ומאז התעניין עוד ביהדות והפך לבעל תשובה גמור.

הדא הוא דאמרו חז"ל: "ואי אתה יודע מתן שכרן של מצוות"!...

הנך הרה ויולדת בן (טז. יא)

בספר **"אגרות לחם שלמה" להגה"ק משאלמויא זי"ע** מובא כאן רמז נפלא בפסוק זה, וכך כותב: סיפר לי דודי כשהיה בלבוב אצל **הגאון רבי צבי אורנשטיין מלבוב זי"ע** והשתעשע עמו בדברי תורה. כשרצה ללכת ולוה אותו הגאון ועמדו על הפתח, אמר לו הרב מלבוב: אספר לכבודו מעשה אשר בודאי יהיה מאד חשוב אצלו: הנה **הרב הגאון רבי דוד מפאדהייץ זי"ל**, בן **הגה"ק בעל הקצות החושן זי"ע**, סיפר לי, כשהדפים את ספר הנפלא "אבני מלואים" מאביו הקצות החושן, לא היה יכול למכרם, היות שאביו היה מתנגד לחסידים, וכן היה הרב הנ"ל מתנגד גדול, על כן לא קנו ממנו החסידים את הספר, והיה צר לו מאד על זה, ולא ידע עצה בנפשו מה לעשות. אך פעם אחת בנסעו בדרך, נכנס לאיזה אכסניה אצל איש אחד ת"ח וחסיד, וקירב אותו החסיד מאד, מכיון שראה שהוא ת"ח והיה מפורסם בכבנו של הקצות החושן ז"ל אשר היה נכבד וחשוב מאד בעיניו.

ואמר לו האיש: איעצך עצה שתיסע לקאזניץ, אל **המגיד הקדוש בעל ה"עבודת ישראל" זי"ע**, והוא יקרב אותך ויכבדך, ויקנה ממך הספר, ויתן לך מכתב בשבח הספר הנ"ל, ואז תמכור את כל הספרים שיש לך כרצונך, כי כל האנשים המסתופפים בצלו ימהרו לקנות הספר מכבודו. אך תנאי אחד אבקשך, כי תזכיר את שמי לפני הרבי, כי חשוק בנים אני, ויברכני להיפקד בזרע של קיימא. וישמע הרב מפאדהייץ לעצתו, אף שהיה קשה לפניו ליסע אל רבי רבן של חסידים, אבל הבין שזה יועיל למכור ספרי אביו ז"ל, ע"כ שמע לעצתו, וגם הבטיח שיזכיר את שמו לפני הרבי כבקשתו.

כשהגיע לקאזניץ, הלך מיד לבית הרבי, ומיד התירו לו להיכנס מפני מע"כ. שאל אותו הרבי: מה בקשתך? וענה לו: **אני** הרב מפאדהייץ בן הקצות החושן, והדפסתי ספר 'אבני מלואים' על שו"ע אשר חיבר אבי ז"ל, אבל לא אוכל למכרו, ויעצני מאן דהו שאסע אל כבודו לבקש ממנו שיכתוב לי כתב מליצה לאנשי שלומו. מיד כיבדו הרבי ואף קנה ממנו ספר אחד, וכתב לו מליצה טובה, בירכו ונסע לדרכו.

כשכבר היה רחוק מקאזניץ נזכר שלא הזכיר את אותו האיש לפני הרבי, ונצטער מאד כי מעל בשליחותו, ושב מיד בחזרה לקאזניץ, ובא לפני הרבי ואמר, כי שכח להזכיר את פב"פ שיפקד בזרע של קיימא. אמר לו הרבי: הרי המלאך הממונה על הריון בגימטריא ע"ה. יאמר לי א"כ מעלת כבוד תורתו היכן נרמז דבר זה? השיב הרב מפאדהייץ מיד: שמבואר בגמרא (נדה טז:) דמלאך הממונה על ההריון 'לילה' שמו, שנאמר (איוב ג' ב') "והלילה אמר הורה גבר", וגימטריא של 'לילה' הוא ע"ה.

השיב לו הרבי: יפה אמר כבודו, אבל אתם הבאתם ראיה ממקום של חושך – לילה, אך אני יביא לכם ראיה ממקום של 'אור'. דהנה בפרשת לך לך כשהמלאך אמר להגר, הנך הרה וילדת בן, 'הנך' בגימטריא ע"ה, וכיון ש"הנך בגימטריא ע"ה, על כן יפקד האיש הנ"ל פב"פ בבן זכר! ונפרד ממנו שוב לשלום.

מיד נסע משם הרב מפאדהייץ, ומכר אח"כ במחיר טוב את כל הספרים, כי כל החסידים קנו את הספר במחיר מלא. ובאותו שנה אף נולד לחסיד הנ"ל בן זכר, ולא נפל מדבריו ארצה!...

והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו (טז, יב)

דייק **הגה"ק מהרי"ל מדיסקין זי"ע** – דרך המקרא, וזו גם צורת הדיבור בלשון הקודש, להזכיר את שם העצם לפני שם התואר. לדוגמא, רגילות הוא לומר "אדם חכם" ולא "חכם אדם", וכמו כן "איש עשיר" ולא עשיר איש, וכו'. שכן "אדם" הוא שם העצם המתואר בשם התואר "חכם", או בשם "עשיר". ואם כן, מה הטעם שאמר המלאך להגר כי ישמעאל יהיה "פרא אדם", ולא אמר כמו משפט הלשון הנכון, "אדם פרא"?

אלא אפשר ורמז גדול יש כאן, המלאך רמז לכך, שעיקרו יהיה פרא, ואילו ה"אדם" שבו, יהיה טפל לשם ה"פרא" שבו...

פראות ישמעאל אינה סתם תואר המתלווה, כי אם עצם מעצמותו ותוכן מהותו...

•

בהקשר לכך נביא בפניכם את מה שסיפר אחד מתלמידיו של **הגה"ק בעל החפץ חיים" זי"ע** שרצה לעלות לארץ ישראל ולהשתקע שם. אך זה היה מיד לאחר מאורעות תרפ"ט שבו נרצחו מאות מתושבי העיר חברון אנשים נשים וטף, ובני הישיבה הסמוכה. והפחד בקרב יהודי ארץ ישראל ובגולה היתה גדולה. ולכן בא לשאול בעצת רבו אם כדאי לו לעשות צעד זה. ענה לו החפץ חיים זי"ע – הנה התורה הק' אומרת על ישמעאל: "והוא יהיה פרא אדם". הלא ידוע כי תורתנו היא נצחית, ואם היא אומרת על ישמעאל "והוא 'יהיה' פרא אדם", הרי משמעותו, שישמעאל ישאר לנצח פרא אדם. ואפילו יתאספו כל עמי התרבות שבעולם, וירצו לחנך את ישמעאל ולעשותו כבן תרבות, שלא יהיה פרא אדם – הלא ודאי לא יוכלו בשום אופן, ולא יעלה בידם כלל. כי לא בן תרבות הוא, דהרי התורה העידה עליו שיהיה פרא אדם, ו"יהיה" פירושו גם לעתיד, לנצח! ואפילו אם ישכיל ישמעאל ללמוד, ויהיה למשל עורך דין וכדומה, אז יהיה "עורך דין פרא אדם"... ואם ישכיל להיות פרופסור, אז יהיה "פרופסור פרא אדם"... זאת אומרת, כי הפראות שבו לא תסור ממנו לנצח...

ונאנח ה"חפץ חיים" ואמר: אויי! מי יודע מה הפרא אדם הזה עוד עלול לעשות לעם ישראל באחרית הימים...

סיים את שיחתו ואמר לי: מכל מקום, אין חשש זה צריך להיות עיכוב לעלות לארץ ישראל, ובירך אותי בברכת עלה לשלום וה' יצליח דרכיך, ונפרדתי ממנו לשלום...

ויאמר אלוקים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך לדרתם. זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר (יז, ט–י)

מובא במדרש (מדרש רבה בראשית מו, ט) "אם מקיימים בניך את המילה, הם נכנסים לארץ, ואם לאו, אין הם נכנסים לארץ".

וצריך להבין, מהו הקשר בין מצוות מילה, לכניסת עם ישראל לארץ.

ביאור נפלא על כך שמעתי מאת **כ"ק מרן אדמו"ר ממישקולץ שליט"א**, על פי דברי המדרש (תנחומא, משפטים ה'): "אם אין אדם נימול, אינו יכול ללמוד תורה. משום שנאמר (תהלים קמז, יט) "מגיד דבריו ליעקב" – התורה נאמרה רק למי שהוא נימול כיעקב. אולם "לא עשה כן לכל גוי" משום שהם ערלים".

והרי ידוע דברי דוד המלך ע"ה (תהלים קה, מד–מה) "וייתן להם ארצות גויים ועמל לאומים יירשו, בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצרו", הרי שרק על ידי קיום התורה יזכו עם ישראל להיכנס לארץ ישראל.

וזהו מה שמלמד אותנו המדרש, רק אם נקיים מצוות מילה, נזכה להיכנס לארץ ישראל. כי הרי אם אין אנו נימולים לא נוכל להבין את התורה, וממילא לא נוכל גם לקיים את התורה, ואם כן לא נוכל להיכנס לארץ ישראל.

ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור את הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך (טו.ה)

הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע הסביר את הכתוב: שהמסתכל על הכוכבים, מלמטה הם נראים קטנים, אבל למעלה הם גדולים מאד. – וזהו ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאברהם – "כה יהיה זרעך" כך יהיו עם ישראל אף שבארץ הם יכולים להיות ולהתנהג בקטנות ושפלים, אבל למעלה בשמים כל אחד הוא בנו של הקב"ה ולמעלה הם חשובים וגדולים מאד מאד...

הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זי"ע הסביר: שהקב"ה רצה להראות לאברהם, למרות שיודע אתה מראש, כי לא תוכל לספור את הכוכבים, הרי אתה בכל זאת מביט השמימה ומנסה לספור, כלומר אברהם אינו מסרב לבצע את התפקיד הבלתי אפשרי בטענה שאינו יכול לעשות, כיון שעז רצונו לקיים צו הבורא. לכתחילה הוא מנסה, אם אחר כך יתברר שאינו יכול בשום אופן לעשות זאת, רק אז יפרוש. על זה מוסיף ה' ואומר לו: "כה יהיה זרעך" – כלומר, גם בזרעך "לא ימדדו את הרצון במידת היכולת, אלא את היכולת במידת הרצון". וכאשר יש רצון אמיתי, מתגלים בדרך כלל כוחות חדשים ומתברר שהיכולת היא גדולה בהרבה מכפי שהעריכו מראש....

ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמולו בשר ערלתו (יז, כד)

הגה"ק בעל ה"חתם סופר" זי"ע (תורת משה פרשת תזריע) שואל: כתוב שם "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא, י"ב ג'), ואילו בפרשת בא כשהתורה מצווה על קרבן הפסח ואומרת שהעבדים שלא נמולו מעכבים את האדון באכילת קרבן הפסח נאמר: "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו" (שמות י"ב, מ"ד) וישנה כאן השמטה של המלים "בשר ערלתו" וכתוב "ומלתה אותו".

ומבואר הדבר על פי הגמרא בנדרים (ל"א ע"ב) שאומרת כי מי שנדר שלא יהנה מערלים, מותר הוא ביהודי שלא נימול מחמת שמתו אחיו מהמילה, ואסור בגוי אע"פ שנימול. והסבר הדין הוא, שהגוי גם אם מסיר את בשר ערלתו, עדיין נקרא ערל כי כל גופו וכל כולו נחשב לערל, ואילו היהודי הוא בעצם ברייתו קדוש ולא נקרא ערל, רק שיש לו בשר ערלה שצריך להוריד ואף אם לא הוריד בגלל סכנה עדיין אין הוא נקרא ערל.

ומעתה מובן מאד, שבפרשת תזריע שמצווה על מילת בני ישראל מדגישה התורה שהיהודי צריך למול את "בשר ערלתו" כי יש לו בשר של ערלה בגופו, אך כאשר התורה מדברת על מילת העבדים הגויים שכל כולם ערלה, כותבת התורה: 'ומלתה אותו', דהיינו את כל כולו.

ולפי דבריו הנפלאים ניתן להבחין אצלינו באברהם אבינו ובישמעאל ובילידי ביתו שישנם ג' דרגות בלשון הכתוב: אצל אברהם אבינו כתוב כמו בפרשת תזריע: "בהמולו בשר ערלתו", שהוא עצמו ביהודי ורק יש לו "בשר ערלה". אצל ישמעאל כבר כתוב "את בשר ערלתו", "את" הטפל לבשרו, שמרבה אצלו שיש לו מעט יותר מבשר ערלה, כי אף שהיה בנו של אברהם היה כמובן בדרגה פחותה. ואילו אצל ילידי הבית שהיו בני נח רגילים כתוב: "וכל אנשי ביתו ילידי בית וכו' נמולו אתו" ולא מוזכר "בשר ערלה" כמו בעבדים שבפרשת בא לרמז שהם נמולים כל כולם.